

Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal

Jurnalning bosh sahifasi: <https://universaljurnal.uz>

Universal International Scientific Journal

e-ISSN: [3060-4540 \(online\)](https://doi.org/10.5281/zenodo.13766376)

Year: 2024 Issue: 1 Volume: 5

Published: 31.08.2024 <https://universaljurnal.uz>

International indexes

GOOGLE SCHOLAR
CROSSREF (OAK BAZA)
ZENODO
OPEN AIRE
EUROPUB
RESEARCHGATE (OAK BAZA)
SJIF

Baxriddinova Muazzamxon Fazlitdin qizi

Andijon davlat universiteti o'zbek adabiyoti
ixtisosligi tayanch doktoranti

Uzbekistan

HABIB SIDDIQ- HAJV USTASI

Annotatsiya: Ushbu maqolada andijonlik hajvchi yozuvchi Habib Siddiq hayoti va ijodi haqida ma'lumot berilgan. Yozuvchi hikoyalari tahlil qilingan, hikoyalardagi satira va yumor va folklorizmga alohida to'xtalangan.

Kalit so'zlar: hajvchilik hajviya, satira, yumor, folklorizm, maqol matal.

Abstract: This article provides information about the life and work of the comic writer Habib Siddiq from Andijan. The writer's stories are analyzed, satire and humor in the stories and folklorism are emphasized.

Key words: comedy, satire, humor, folklorism, proverb.

Аннотация: В данной статье представлена информация о жизни и творчестве андижанского писателя-комика Хабиба Сиддика. Анализируются рассказы писателя, подчеркивается сатира и юмор в рассказах, фольклоризм.

Ключевые слова: комедия, сатира, юмор, фольклоризм, пословица.

Language: Uzbek

Citation: Baxriddinova, M. HABIB SIDDIQ- MASTER OF COMIC. Universal International Scientific Journal, 68–74. Retrieved from <https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/1094>

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13766376>

O'zbek hajvchiligi o'zining juda qadimiy va boy tarixiga, ildiziga ega. Ustozlari kabi Habib Siddiq ham uning rivojiga katta hissa qo'shmoqda. Adib tomonidan yaratilgan

yumorning birinchi manbasi shubhasiz hayot va undagi odamlardir. U kulgini, kulgili holatlarni hayotning o'zidan olib, ularning o'ziga ulashadi va har bir insonni mushohadaga undaydi. Dastlab uning hajviy asarlarini o'qiganimda shunchaki yengil kulasiz, , keyin esa yozuvchi

bu asarlarni yig'lab yozmadimikan degan savol paydo bo'ladi va keyingi o'qishda chuqur o'yga tolasiz. Haqiqatan agar inson bir narsani chin ko'ngildan xohlab bajarsa, bu ishni albatta uddalaydi. Adib o'z orzusiga qaysidir ma'noda erisha oldi. Sababi kitobxonning borgan sari ma'naviyati yuksalib, yozuvchining asl fikrini tushunib, tahlil qilishga urinyapti. Bu ham qaysidir ma'noda yozuvchining bir yutug'i hisoblanadi. Qozoqboy Yo'ldoshev aytganlaridek, baribir badiiy tahlilning oxiriga yetib bo'lmaydi. Shuning uchun uning yumori hayotga yaqinligi bilan boshqa hajviy asarlardan ajralib turadi. Uning yumorida voqelikka kulgili va ijobiy munosabati yotadi. Adib kulgi orqali yaxshi kayfiyat, o'z kuch-qudratiga, haqiqat g'alaba qozonishiga ishonch ruhini baxsh etib keldi. Habib Siddiq kulgusida yetakchi xususiyat shundan iboratki, asosiy kulgi halol, pokiza kishilarni ulug'lash, hayotning bebaho ne'mat ekanligini tushunib yetish, yashash quvonchini uyg'otib, insonlarga, yaqinlarga muhabbat, atrofdagilarga xush kayfiyat bag'ishlashga, ularda insoniylik tuyg'usini alangalatishga hayotimizda uchraydigan razil kishilarni esa fosh etishga qaratilganligidir. Habib Siddiqning ko'p yillar davomida hajvchilikda to'plagan ijodiy tajribalari asarlari bag'riga singib ketgan. Xalqchil komediyalari esa kishilar qalbida abadiy saqlanib qoladi. Sababi ularda tasvirlangan obrazlar ayni hayotimizda ham bor. Va ularda odamlar tabiatidagi ayrim qusurlar bor: qalloblar, yengil hayot kechirish yo'liga o'tgan kimsalar, oilaviy munosabatlarda hamon saqlanib kelinayotgan, taraqqiyotimizga zid tushayotgan qoloq udumlar qattiq tanqid qilinadi. Biroq bu asarlardagi yetakchi narsa-kulgi, halol, pokiza odamlarni, jamiyat hayot tarzining ulug'ligini bebaholigini ulug'lovchi

kulgi. Odamga odamning mehrini tovlantiradigan, ularni yaqinlashtiradigan, insonlardagi hamdardlik tuyg'usini junbushga keltiradigan hayotbaxsh kulgi bor uning asarlarida. Habib Siddiq asarlarining qahramonlari juda tabiiy va oddiy odamlar, ularning ishlari ham, gap-so'zlari ham, o'zlarini tutishi, orzu-umidlari ham tabiiy. Ular tabiiy odamlardek hayotda nimalargadir erishsa quvonishadi, xato qilishsa, adashishsa, to'siqlarga duch kelib, muvaffaqiyatsizlikka uchrashsa, qayg'urishadi, iztirob chekishadi. Har holda bu odamlarning quvonchlari ham, dardlari ham g'oyatda tabiiy va ishonarli. Bu hikoyalarni jozibador qilgan omillardan biri muallif o'z qahramonlarini dildan sevishi, ularning go'zalligi, ma'naviy kamoloti, ruhiy yuksakligi qarshisida sajda qilishga tayyor turishi va bu tuyg'ularni hikoyalarda shu qadar samimiy ifodalaganki, ular o'quvchini ham hayajonga soladi, o'quvchi ham o'zi sezmagan holda bu sodda, ochiqko'ngil, go'zal odamlarni sevib qoladi.

Insoniyat yaralibdiki hamisha adabiyotga ehtiyoj sezgan, adabiyot bilan hamnafas yashab kelgan. Zero, turmushning tashvishlaridan ortib ma'naviy ozuqa olish har bir inson uchun kerak edi. Ayniqsa hajviy asarlar doimo diqqat markazida bo'lgan. Chunki insonlar hajviy asarlarni o'qib, turmush tashvishlarini biroz unutishgan, ko'ngillari orom olgan. Shuning uchun ham, hajviy asarlar adabiyotimizda alohida ahamiyatga ega va salmoqli o'rinni egallaydi. Bizning o'zbek adabiyotimizda ham bugungi kungacha ko'plab hajviy asarlar yaratilgan. Abdulla Qahhor, Said Ahmad, G'afur G'ulom, Ne'mat Aminov ana shunday hajviy asarlarning ustalari hisoblanadi. Bu yozuvchilar orasida andijonlik Habib Siddiq ham o'z o'rniga ega ijodkor hisoblanadi. Habib

Siddiq asarlarining salmoqli qismini hajviy asarlar tashkil etadi. Yozuvchi asarlariga nazar tashlar ekanmiz ularning deyarli barchasida hajv elementlarini ko'rishimiz mumkin. Adib aytmoqchi bo'lgan fikrlarini o'quvchiga hajv orqali yetkizadi.

Habib Siddiqning hajviy hikoyalarini o'qib, yozuvchining bayon uslubida zo'riqish, chiranishni ko'rmaysiz, tasvir ham, talqin ham jimjimadorlikdan xoli ibratli hikoyatni tinglayotgandek voqealarni ko'rib, o'zingiz ham uning ishtirokchisiga aylanasiz. Dunyo faqat betakalluf, loqayd kimsalardan iborat emas, aslida yaxshi insonlar bisyor, degan ezgu tuyg'u ko'nlingizga yorug'lik olib kiradi. Muallif iste'dod nuri bilan sirli, sinoatli hayotning biz har kuni ko'radigan, biroq ilg'amaydigan jihatlarini badiiy tahlil etib, ta'sirchan yoritilganiga qoyil qolasiz.

Adibning har bir hikoyasi sizda katta qiziqish uyg'otadi, ularni o'qish davomida yuzingizga tabassum yuguradi, mazza qilib kulasiz, shuning barobarida chuqur o'yga tolasiz. Habib Siddiq hikoyalari hoh yumoristik bo'lsin, hoh satirik, ularning tag zamirida jiddiy mavzu yotadi. Adib hikoyalari yonimizdagi odamlarni tasvirlaydi, hikoyalarning qahramonlari jamiyatimizdagi oddiy siz-u bizga o'xshash odamlar, siz-u bizdek yashaydi, harakat qiladi. Faqat ularning ayrimlari sodda, mehribon, ishonuvchan ayrimlari esa qilvirtabiat, har doim o'zini o'ylaydigan, o'z manfaatini hamma narsadan ustun qo'yadigan kimsalar. Adib hikoyalari orqali bizga ko'zgu tutayotgandek bo'ladi va bu ishni hajv vositasida bajaradi. Uning satirik va yumoristik hikoyalari o'zbek hajvchiligining eng sara namunalari sirasiga kiradi va kitobxonlarga ma'naviy ozuqa berishdan to'xtamaydi. Habib Siddiq asarlaridagi

sadoqat, mehr, odamgarchilik, ishonch, e'tiqod singari ma'naviy qadriyatlar qahramonlar qon-qoniga singib ketgan. Adib o'z asarlarida inson ruhiyatidagi tovlanishlarni ko'rsatib berishga katta e'tibor qaratadi va aynan shu e'tibor asarning zavq bilan o'qilishini ta'minlaydi.

Samimiy tasvirlangan obrazlar Habib Siddiq hikoyalari o'ziga xos, betakror tarovatini ta'minlaydi. Ularni bugungi kun kitobxonlari uchun qadrliladi.

Adibning hikoyalari e'tibor qaratsak, aksar hikoyalar kichik hajmli, yumoristik yoki satirik xarakterda. Yozuvchi qalbini o'rtayotgan qaysidir muammoni yumor yoki satira vositasida yoritadi. Hikoyalar mavzu jihatidan xilma-xil, qahramonlar turfa. Yozuvchining qahramonlari goh oddiy, sodda, halol, mehnatkash insonlar bo'lsa, gohida birovning haqqidan qo'rqmaydigan poraxo'r amaldorlar, ba'zida soxta shoirlar, ba'zan o'qituvchilar va hokazo. Yozuvchi qaysi mavzuda qalam tebratmasin, baridan maqsad bitta: jamiyatdagi qaysidir kamchilikni ko'rsatish, biror illatni qoralash- bir so'z bilan aytganda, insonlarga ezgulik ulashish.

Yuqorida ta'kidlaganimizdek, yozuvchi ham satirik ham yumoristik yo'nalishda hajviy hikoyalar yaratgan.

Adabiyotshunosligimizda hajviy asarlar katta ahamiyat kasb etadi. Sababi, u qaysidir ma'noda insonlarni tarbiyalaydi. Chunki adabiyot qaysi yo'ldan bormasin odamzodga ta'lim va tarbiya beradi. Insonlar xarakteridagi turli illatlarni tanqidiy yo'sinda tasvirlaydi. Shu holatning ifodasi sifatida yaratilgan ijod namunalari hajviyotni tashkil etadi. Kishi bu dunyoga kelibdiki, u nuqson va kamchiliklardan, illatlardan butkul yiroq bo'lolmaydi. Yig'i bilan kulgi ham unga shunchalik sherikdir. Habib Siddiq hajviyoti haqida gap ketganda, asosan

shuni ta'kidlash lozimki, u asarni shunchaki yaratmaydi, balki asar va uning qahramonlari bilan birga yashaydi. Bu hikoyalarda satira va yumorning betakror, hech kimnikiga o'xshamaydigan tarzda tasvirlangan ko'rinishlariga duch kelamiz. Dastavval bu tushunchalarning mazmun-mohiyatiga to'xtalsak. Bugungi kunga qadar satira to'g'risida bir qancha tadqiqotlar yuzaga kelgan, lekin adabiyot nazariyasi uzoq davrlardan buyon yumorga to'liq ta'rif keltirish vazifasi turibdiki, uning yordamida satira, yumor va shunday xususiyatga ega insonni yashashga undaydigan kulgiga boy asarlar o'rtasidagi farqni to'g'ri aniqlab va ajratib olish borgan sayin zarur hodisaga aylanib bormoqda. Chunki, bu hayotda bo'lgani kabi adabiyotimizda ham ana shunday kulgi o'ziga xos va betakrorlik kasb etadi. Uning mohiyati ham shundaki, u faqat kulgi yaratishdan iborat emas, balki u insonni hamisha yoshartirishga, yashashga bo'lgan ishtiyoqini oshirishga katta xizmat qiladi. Betakror, beg'ubor, odamlarni bir-biriga mehribon, oqibatli, do'st, sadoqatli, vafodor va inoq qiladigan bunday kulgiga ham alohida diqqatimizni qaratdik. Hajv o'z tabiatiga ega bo'lgan mukammal, alohida bir tizim hisoblanadi. Uning tarkibi ana shu bir necha tizimlarni ng birlashuvidan iboratdir. Yumor so'zi esa, inglizcha so'zdan olingan bo'lib, fe'l-atvor, xulq so'zidan, lotinchada - suyuqlik so'zidan olingan. (Qadimgi zamonlarda kishilar yer yuzidagi barcha mavjudot to'rt unsur -suyuqlik, o't, havo va tuproqdan yaratilgan deb o'ylaganlar. Shunga bog'liq holda odamlarda ham to'rt mijoz (temperament) bor, deb hisoblangan: (xo'l, issiq, quruq va sovuq) Bundan anglashiladiki, ushbu so'z insonga nisbatan berilgan to'rt xususiyatni ifodalagan. Yumor kulgisini

o'zbekchaga zarofat (zariflik) kulgisi deb o'girish mumkin. Sababki, yumor tuyg'usiga ega insonlar nozik did, zakiy, zarif bo'lishi, hazil-mutoyibani chin dildan sevishi, xalqimiz ham bunday odamlarni aqlli, zukko, zarif deb atashi ana shunday xulosa qilish imkonini beradi bizga. Xullas, yumor-zakiylik, zarofat (yoki zarifona kulgi) kulgisidir. Biroq, hozircha yumor atamasi keng ma'noda qo'llanishi, badiiy asarlarda turlicha ko'rinishlarda namoyon bo'lishi, har bir ko'rinishda o'ziga xos qirralarini alohida aks ettirishi tufayli xalqaro miqyosda iste'mol qilinishini hisobga olib, o'z holicha qabul qilgan ma'quldir. Yumorni tasvirlash usulining qonuniyligi tasvirlanayotgan voqea yoki hodisaning o'ziga xos xususiyatlaridan va san'atkorning unga munosabatidan kelib chiqadi. Adib voqea-hodisadagi haqiqiy, chin kulgini ochishga, obrazlarni individual tasvirlashga, hodisalarning har birining muhim qirralarini yoritib berishga, obyektivlikni buzmasdan ham erishishi mumkin. Voqea-hodisadagi ikkinchi darajali xususiyatlarning ijobiylikni teranroq his etgan holda aks ettirar ekan, yumorist yanada ko'p imkoniyatlarga ega bo'ladi: yumor tasvirlanayotgan hodisaning real ko'rinishini o'zida ko'proq saqlaydi, hodisa va uning turli xususiyatlarini har tomonlama tasvirley oladi, chunki satira ijobiy voqea-hodisalarni o'zining obyektini qilib ololmaydi, chunki satira tanqidiy va achchiq kulgi hisoblanadi. Yumor esa satiradan farqli o'laroq, ham ijobiy, ham salbiy voqea-hodisalarni yengil, kulgili qilib tasvirlash imkoniyatiga ega. Yumorda hayotiy dalillarni qayta ishlash satiraga nisbatan ancha farq qiladi. Demak, xulosa qilish mumkinki, yumorning tasvirlashdagi imkoniyatlari satiraga qaraganda kengroq. Satirada tasvirlanayotgan biror bir voqea-hodisaga nisbatan salbiy his-tuyg'uni,

xususiyatni kuchaytirish mayli ustivorlik qiladi, eng oddiy narsalar ham inkorni kuchaytiradi. Har bir hodisaga nisbatan kitobxonida jiddiy qarash shakllanadi. Satirik qahramonlarga nisbatan beixtiyor salbiy qarash paydo bo'ladi. Yumorda esa, aksincha, yumoristik lavhalaridagi, obrazdagi komizm - bu hodisaning umumiy ijobiyliги ortida berilayotgan narsalar komizmidir. Yumoristik bo'lmagan obrazlarning hajviy qirralari personajlarning ichki hayoti yoki tashqi ko'rinishlariga tegishli xarakter-xususiyatlari har-xil shakllarda berilishidan qat'iy nazar, undagi ijobiy taassurotga ta'sir qilmaydi. Yumorga pafosning bir ko'rinishi deb qarash ham uning imkoniyatlari ancha kengligini ko'rsatadi. Yumor asosida muallifning voqelikka nisbatan kulgili va ijobiy munosabati yotadi, bu munosabat g'azab bilan emas, balki achinish, hamdardlik, ba'zan beozorlik tuyg'ularida ifodalanadi. Yumor o'zining bir qancha qirralari bilan o'zaro munosabatlarda ajralib turadi: unga goh achinish, goh xursandlik, goh qoniqish, goh narsalarni komiklik chegarasidan uzoqlashtirib, ba'zan yuksaklikka, ba'zan qahramonlikka, ba'zan go'zallikka yaqinlashtiradigan faylasufona munosabatlar xosdir. Habib Siddiq asarlarida kulgining juda ko'p shakllariga duch kelamizki, bu esa o'z navbatida kulgining imkoniyatlari juda ham keng ekanligini ko'rsatib beradi. Lekin shunga qaramay, adib asarlarida, xususan, hikoyalarida satirik ruh ustunligini ko'rishimiz mumkin. Sababi yozuvchi shunchaki hajviya yaratmaydi, balki qahramonlarining kamchiliklarini satira orqali fosh etadi. Yozuvchi hikoyalariga e'tibor qaratsak, hikoyalar hajman kichik, nari borsa ikki- uch betdan oshmaydi, qahramonlar ham oramizdagi oddiy odamlar, biri o'qituvchi, biri qassob, biri oddiy ishchi yana biri aravakash

yoki shoir. Ular ko'z o'ngimizda ba'zan sodda, oddiy, kamtarin, halol odamlar sifatida gavdalansa, ba'zan g'alamis, quv, birovning haqidan qo'rqmaydigan, o'z manfaati yo'lida hech narsadan qaytmaydigan insonlar sifatida namoyon bo'ladi.

Habib Siddiq hikoyalari mavzu jihatidan ham xilma-xil. Hikoyalarning mavzusiga razm solsangiz, hayotimizdagi deyarli barcha mavzularni uchratish mumkin. Adib bir hikoyasida Vatan mavzusini qalamga olsa, yana birida insoniylik, yana birida do'stlik, muhabbat, poraxo'rlik, munofiqlik, ikkiyuzlamachilik kabi mavzularni satirik kulgi vositasida ko'rsatib beradi. Yozuvchi hikoyalarida turmushning barcha manzaralarini uchratish mumkin

Adib ijodida satira va yumor yetakchi o'rin tutadi. Bular holatga qarab, goh achchiq goh yengil kulgi tarzida. Kulgi- o'zbek xalqining qon- qoniga singib ketgan fazilat. Kulgida xalqimizga xos teran zukkolik, quvnoq tabiat, nozik ta'b, baland zavq, yuqori iste'dod va ajoyib salohiyat namoyon. Hazil, yumor zavqlantiruvchi kulgi qo'zg'aydi. Hajv- satira ham kulgi, g'azabli qahqaha. Bu qahqaha kimlarningdir ustida chaqmoq bo'lib qarsillaydi, o'tkir tig' bilan sanchiladi. Abdug'ani Abduvaliyev ijodida ana shu hajv- satira ustunlik qiladi.

Xalq maqollari- matallari va masallarida, qo'shiqlari va dostonlarida latifa va askiyalarida, ertaklari va asotirlarida kulgi keng o'rin tutadi. Yozma adabiyotda kulgi qadimgi yodgorliklardan tortib qo'llanib kelinadi. Kulgi, hajv o'zbek adabiyotining kuchli jihatlaridan. Habib Siddiq o'z asarlarida xalq og'zaki ijodi va yozma adabiyotning ana shu an'alarini muvaffaqiyatli davom ettirgan va rivojlantira olgan. Yozuvchi asarlarini o'qigan kitobxon

mazza qilib kular ekan, ko'nglining bir cheti yig'layotganini his etadi. Sababi yozuvchining qahramonlari oramizdagi odamlar, ularni har qadamda uchratamiz.

Habib Siddiq asarlarini xarakterlaydigan, badiiyligini belgilovchi fazilatlardan biri ularning xalqchilligidir. Adib hayot voqealarini haqqoniy tasvirlaydi., dil ranji va ozorlarini xalq manfaati nuqtai nazari asosida aks ettiradi, turmushdagi illatlarni ochib tashlash bilan birga, eng ezgu insoniy fikr, tuyg'ularni, ijobiy xislatlarni oldinga suradi. Yozuvchi asarlaridagi xalqchilik yana badiiy shaklning soddaligi va boyligida, Xalq jonli tili, iboralaridan, ifodaliligidan keng va maqsadga muvofiq foydalanishida yaqqol ko'zga tashlanadi. Adibning badiiy obrazlari turmush voqealarini obdon kuzatish va o'rganish asosida yaratilgan. Shuning uchun ular xatti-harakatlari, ichki va tashqi qiyofalari bilan aynan hayotdagi kishilar kabi ko'z oldingizga keladilar. Bu yozuvchining xarakterlar yaratishdagi san'atkorlik mahorati samarasidir.

Yozuvchi Habib Siddiq hajviyalarining asosiy maqsadi, jamiyatdagi, insonlar xarakteridagi kamchiliklarga oyna tutish. U salbiy hollarni fosh qilishda, adabiy tiplar silsilasini yaratishda, ularning nutqida kulgi qo'zg'ashning turli- tuman usullaridan foydalanadiki, bular uning badiiy salohiyati, xarakterlar yaratishdagi mahorati, o'ziga xos san'atkorlik iste'dodi samaralaridir. Yozuvchining asarlarida hajviy tasvir xalq og'zaki ijodining kesatiq, qochirim, kinoya, piching, istehzo, masxara, ishora, mubolag'a

kabi ommalashgan usullari vositasida bo'rttiriladi.

Habib Siddiq asarlaridagi sadoqat, mehr, odamgarchilik, ishonch, e'tiqod singari ma'naviy qadriyatlar qahramonlar qon-qoniga singib ketgan. Adib o'z asarlarida inson ruhiyatidagi tovlanishlarni ko'rsatib berishga katta e'tibor qaratadi va aynan shu e'tibor asarning zavq bilan o'qilishini ta'minlaydi. Samimiy tasvirlangan obrazlar Habib Siddiq hikoyalarining o'ziga xos, betakror tarovatini ta'minlaydi. Ularni bugungi kun kitobxonlari uchun qadrli qiladi.

Adibning hikoyalariga e'tibor qaratsak, aksar hikoyalar kichik hajmli, yumoristik yoki satirik xarakterda. Yozuvchi qalbini o'rtayotgan qaysidir muammoni yumor yoki satira vositasida yoritadi. Hikoyalar mavzu jihatidan xilma-xil, qahramonlar turfa. Yozuvchining qahramonlari goh oddiy, sodda, halol, mehnatkash, ishonuvchan o'qituvchi, goh hayolparast shoir, goh usta loykash, goh poraxo'r amaldor, gohida bemehr farzand, gohida doim odamlarni aldaydigan qassob. Yozuvchi qaysi mavzuda qalam tebratmasin, baridan maqsad bitta: jamiyatdagi qaysidir kamchilikni ko'rsatish, biror illatni qoralash- bir so'z bilan aytganda, insonlarga ezgulik ulashish. Shunday ekan adib asarlari oradan yillar o'tsa-da, o'z o'quvchisini, badiiy qimmatini yo'qotmaydi. Insonlarning yuziga tabassum ulashib, qalbini ezgulikka chorlayveradi. Qolaversa o'zbek adabiyotning eng nodir namunalari bo'lib qolaveradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Habib Siddiq. Chirog'i yoniq xonadon. Toshkent. Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy kutubxonasi nashriyoti, 2013.-B.263.
2. Habib Siddiq. Inglizcha tush. Toshkent. Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy kutubxonasi nashriyoti, 2010.-B.109

3. Sharipova L. XX asrning 70-80-yillari o'zbek she'riyatida folklorizm. – Toshkent: Fan, 2011. – 153 b.
4. Habib Siddiq. Hayot yo'lga o'xshaydi. Toshkent. Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy kutubxonasi nashriyoti,2008-B.48.
5. Sharopova N. Og'zaki lirika janrlariga murojaat etish tamoyili// O'zbek tili va adabiyoti. 1998. №2. 28-32-betlar